

Sygn. akt V CSK 18/11

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 16 grudnia 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Marta Romańska

SSA Roman Dziczek

w sprawie z powództwa Stowarzyszenia Filmowców Polskich w W.
przeciwko X.Y.

o ustalenie,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 16 grudnia 2011 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 2 września 2010 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 22 kwietnia 2010 r. oddalił powództwo o ustalenie, że nie istnieje obowiązek powoda do zawarcia z pozwanym umowy, o której mowa w art. 21¹ ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 ze zm.; dalej „pr. aut.”) na warunkach wskazanych w orzeczeniu Komisji Prawa Autorskiego z dnia 6 maja 2009 r. oraz o ustalenie, że nie doszło do ukształtowania tej umowy wskutek wydania orzeczenia przez Komisję. Uwzględnił natomiast powództwo częściowo w zakresie żądania ewentualnego, stwierdzając obowiązek złożenia przez pozwanego oświadczenia woli o treści określonej w sentencji wyroku.

Sąd Okręgowy ustalił, że powód jest organizacją zbiorowego zarządzania prawami autorskimi. Pozwany prowadzi działalność gospodarczą pod nazwą Telewizja Kablowa Z. X.Y. i jest operatorem telewizji kablowej w J. Od 2006 r. strony negocjowały warunki zawarcia umowy licencyjnej, jednakże nie doszły do porozumienia, bowiem prezentowały odmienne stanowiska w zakresie wysokości wynagrodzenia. Powód proponował stawkę wynagrodzenia w wysokości 2,8% rzeczywistych wpływów netto bez podatku VAT, natomiast pozwany godził się na stawkę w wysokości 0,15% przychodów licencjodawcy z tytułu reemisji. W dniu 20 marca 2008 r., na podstawie art. 108 ust. 5 w związku z art. 21¹ ust. 2 pr. aut., pozwany wystąpił z wnioskiem o rozstrzygnięcie sporów związanych z zawarciem umowy z powodem do Komisji Prawa Autorskiego. W dniu 6 maja 2009 r. Komisja Prawa Autorskiego wydała postanowienie, w którym stwierdziła, że łączne wynagrodzenie powoda z tytułu zawarcia umowy wskazanej w art. 21¹ ust. 1 pr. aut. powinno być ustalone w wysokości 1,6% wpływów netto (bez podatku VAT) uzyskiwanych przez wnioskodawcę z tytułu reemisji kablowej, które nie obejmują opłat instalacyjnych i przyłączeniowych. W ustawowym terminie powód wniósł do Sądu Okręgowego powództwo przeciwko X.Y., kwestionując postanowienie Komisji z dnia 6 maja 2009 r. Do 2009 r. powód stosował stawkę wynagrodzenia w wysokości 2,8% w umowach zawieranych z operatorami sieci kablowych. Obecnie

powód stosuje stawkę wynagrodzenia w wysokości 2,2% i zawarł około 200 umów z operatorami z zastosowaniem tej stawki.

Sąd Okręgowy uznał, że skoro powód domagał się ustalenia, że nie istnieje jego obowiązek do zawarcia z pozwanym umowy na warunkach wskazanych w postanowieniu Komisji z dnia 6 maja 2009 r. oraz że postanowienie to nie mogło doprowadzić do ukształtowania umowy, o której mowa w art. 21¹ ust. 1 pr. aut., a orzeczenie Komisji z chwilą wniesienia powództwa do Sądu utraciło moc prawną, powód nie ma interesu prawnego w formułowaniu takich żądań.

Rozstrzygając żądanie ewentualne, Sąd Okręgowy wskazał, że niesporne były zaproponowane przez powoda warunki, na jakich umowa miałaby być zawarta, z wyjątkiem stawki wynagrodzenia. Strony były zgodne, że stawka ta powinna być ustalona jako określony procent od wpływów operatora. Sąd Okręgowy przyjął, że jest władny określić warunki, na jakich strony obowiązane są zawrzeć umowę, w tym także stawkę wynagrodzenia, na podstawie art. 21¹ ust. 1 pr. aut., art. 108 ust. 7 pr. aut. i art. 64 k.c. Określił stawkę wynagrodzenia na 1,6%, nie zaś na poziomie żądanym przez powoda, czyli 2,2%. Uznał bowiem, że stawka 1,6% jest adekwatna do przybliżonej proporcji repertuaru reprezentowanego przez powoda w stosunku do repertuaru prezentowanego przez inne organizacje zbiorowego zarządzania administrujące prawami do utworów, wykonawców artystycznych oraz fonogramów i wideogramów. Jest ona też odpowiednia przy uwzględnieniu przesłanek określonych w art. 110 pr. aut. Sąd Okręgowy podzielił stanowisko Komisji, uznając, że ustalenie stawki na poziomie 1,6% uwzględnia wszystkie istotne okoliczności sprawy.

Powód wniósł apelację od wyroku Sądu Okręgowego.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 2 września 2010 r. oddalił apelację i zasądził od powoda na rzecz pozwanego 1 800 złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego. Podkreślił, że wykładnia celowościowa art. 108 ust. 5 pr. aut. wskazuje, iż określenie „spory związane z zawarciem umowy” obejmuje nie tylko spory odnoszące się do samego obowiązku zawarcia tej umowy, ale i jej warunków. Powołał się w związku z tym na uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2010 r., III CZP 1/10 (OSNC 2011, nr 1, poz. 1).

Przyjął, że prawidłowo zostało ustalone wynagrodzenie powoda na podstawie art. 79 ust. 1 i art. 110 pr. aut. Posłużenie się w tym zakresie dowodem z akt Komisji Prawa Autorskiego nie narusza zasady swobodnej oceny dowodów (art. 233 § 1 k.p.c.). Sąd Apelacyjny podzielił też stanowisko Sądu Okręgowego, że wobec niekwestionowania przez pozwanego obowiązku zawarcia umowy, a jedynie jej warunków, bezzasadne było powództwo wytoczone na podstawie art. 189 k.p.c.

Powód wniósł skargę kasacyjną, w której zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w całości, zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego, mianowicie art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b pr. aut., art. 110 pr. aut., art. 64 k.c., art. 106 ust. 2 w związku z art. 108 ust. 5 w związku z art. 108 ust. 7 pr. aut., art. 189 k.p.c. w związku z art. 106 ust. 2 pr. aut. w związku z art. 108 ust. 5 pr. aut. w związku z art. 108 ust. 7 pr. aut., art. 106 ust. 2 pr. aut. w związku z art. 108 ust. 5 pr. aut. w związku z art. 64 k.c. oraz naruszenie przepisów postępowania, mianowicie art. 378_§ 1, art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1, art. 233 § 1 w związku z art. 391 § 1 w związku z art. 382, art. 213 § 2 w związku z art. 391 § 1, art. 321 § 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c., art. 108 ust. 7 w związku z art. 108 ust. 5 w związku z art. 21¹ ust. 2 d. pr. aut. w związku z art. 382 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie należy podkreślić, że w niniejszej sprawie znajdują zastosowanie, zgodnie z zasadą dalszego działania ustawy dotychczasowej, niektóre przepisy prawa autorskiego obecnie już nieobowiązujące (art. 108) albo mające obecnie inne brzmienie (art. 21¹ ust. 2, art. 106 i art. 110).

Nie są trafne zarzuty naruszenia art. 189 k.p.c. w związku z art. 106 ust. 2 w związku z art. 108 ust. 5 w związku z art. 108 ust. 7 pr. aut. Nie można zarzucić Sądowi Apelacyjnemu, że niewłaściwie zastosował art. 189 k.p.c. do oceny zasadności żądania zmierzającego do ustalenia nieistnienia obowiązku zawarcia umowy, o której mowa w art. 21¹ ust. 1 pr. aut., z określeniem wynagrodzenia za korzystanie z reprezentowanych przez powoda praw autorskich i pokrewnych jako 1,6% wpływów netto uzyskiwanych przez pozwaną z tytułu reemisji kablowej, które nie obejmują opłat instalacyjnych i przyłączeniowych. Żądanie takie jest bezprzedmiotowe, jeżeli bowiem strona niezadowolona z rozstrzygnięcia Komisji,

o którym mowa w art. 108 ust. 5, wносиła powództwo do właściwego sądu okręgowego na podstawie art. 108 ust. 7 pr. aut., orzeczenie Komisji upadało, a sąd okręgowy rozpoznawał sprawę od nowa. Nie było żadnego powodu do występowania dodatkowo z żądaniem ustalenia zmierzającego w istocie do stwierdzenia, że orzeczenie Komisji nie istnieje.

Nie jest też trafny zarzut ewentualny naruszenia art. 106 ust. 2 pr. aut. w związku z art. 108 ust. 5 pr. aut. w związku z art. 64 k.c. przez błędną wykładnię, że z przepisów tych wynika także dla organizacji zbiorowego zarządzania roszczenie o ukształtowanie stosunku prawnego. Nie ulega wątpliwości, że – jak podkreślił Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 13 lipca 2010 r., III CZP 1/10 (OSNC 2011, nr 1, poz. 1) – sporem związanym z zawarciem umowy, o której mowa w art. 21¹ ust. 1 pr. aut., jest także spór dotyczący treści umowy. Ze stosownym powództwem na podstawie art. 108 ust. 7 pr. aut. mogły wystąpić obie strony umowy, a więc zarówno operator telewizji kablowej, jak i organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi.

Nie jest następnie trafny zarzut naruszenia art. 64 k.c. przez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że przepis ten upoważnia sąd powszechny do decydowania o warunkach, na jakich może być zawarta umowa między organizacją zbiorowego zarządzania a operatorem telewizji kablowej oraz do kreowania stosunku umownego między stronami. Istota powództwa, o którym mowa w art. 64 k.c., polega na tym, że zmierza ono do wyegzekwowania obowiązku złożenia oświadczenia woli (zob. też art. 1047 § 1 k.p.c. znajdujący się w dziale dotyczącym egzekucji świadczeń niepieniężnych). Ponieważ sąd nie jest w stanie zmusić dłużnika do złożenia oświadczenia woli, przyjęto konstrukcję uwzględniającego powództwo prawomocnego wyroku, który zastępuje oświadczenie woli. Swoistość sporu powstającego na tle art. 108 ust. 7 w związku z art. 21¹ ust. 1 pr. aut. sprowadza się do tego – o czym już wyżej wspomniano – że każda ze stron ma zarówno roszczenie o zawarcie umowy, jak i obowiązek jej zawarcia. O tym zaś, kto ostatecznie jest powodem, a kto pozwanym, decyduje okoliczność, która ze stron pierwsza wystąpi z powództwem. Wiadomo zresztą, że zdarzały się takie sytuacje, gdy każda ze stron występowała z takim powództwem, i to często do innego sądu okręgowego. W niniejszej sprawie powodem jest organizacja

zbiorowego zarządzania, a pozwanym operator telewizji kablowej. Strony są zgodne co do tego, że umowa powinna być zawarta, różnią się zaś w kwestii wysokości stawki. Powód kwestionuje wyrok Sądu Apelacyjnego ze względu na wysokość stawki, z którą z kolei zdaje się zgadzać pozwany. Jest swoistym paradoksem, że – zgodnie z gramatyczną wykładnią art. 64 k.c. – wyrok zastępuje oświadczenie woli tylko pozwanego, nie zastępuje zaś oświadczenia woli powoda. Co więcej, powód, który – jak w niniejszej sprawie – nie aprobuje wyroku, zapewne nie złoży swojego oświadczenia woli, zatem umowa nie zostanie zawarta. Paradoks ten od lat jest dostrzegany w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Dlatego w szczególności w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 7 stycznia 1967 r., III CZP 32/66 (OSNCP 1968, nr 12, poz. 199) Sąd Najwyższy przyjął, że prawomocne orzeczenie sądu stwierdzające obowiązek strony do złożenia oznaczonego oświadczenia woli zastępuje to oświadczenie (art. 64 k.c. oraz art. 1047 k.p.c.). Jeżeli więc oświadczenie to ma stanowić składnik umowy, jaka ma być zawarta pomiędzy stronami, do zawarcia tej umowy konieczne jest złożenie odpowiedniego oświadczenia woli przez drugą stronę z zachowaniem wymaganej formy. Nie dotyczy to jednak zawarcia umowy przyrzeczonej w umowie przedwstępnej (art. 390 § 2 k.c.) oraz wypadków, gdy sąd uwzględnia powództwo o stwierdzenie obowiązku zawarcia umowy całkowicie zgodnie z żądaniem powoda; w takich wypadkach orzeczenie sądu stwierdza zawarcie umowy i zastępuje tę umowę.

Nietrudno zauważyć, że Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku uwzględnił powództwo o stwierdzenie obowiązku zawarcia umowy, ale nie w pełni zgodnie z żądaniem powoda. Mimo to należy przyjąć, że wyrok ten zastąpił oświadczenia woli obu stron umowy, a więc również powoda. Taki wniosek wynika z uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2010 r., III CZP 1/10, która w rozważanym zakresie wprowadziła wyjątek w stosunku do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 1967 r., III CZP 32/66. W konsekwencji nietrafny jest zarzut naruszenia art. 321 § 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez jego niezastosowanie w sprawie.

Oczywiście trafny jest natomiast zarzut naruszenia art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b) pr. aut. przez jego błędne zastosowanie w niniejszej sprawie, w której powód nie

dochodzi roszczeń związanych z naruszeniem autorskich praw majątkowych przez stronę pozwaną.

Trafny jest również zarzut naruszenia art. 110 pr. aut. przez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że wysokość wynagrodzeń dochodzonych w zakresie zbiorowego zarządzania przez organizacje zbiorowego zarządzania na polu reemisji winna uwzględniać nie tylko wprost wymienione w tym przepisie: wysokość wpływów osiąganych z korzystania z utworów i artystycznych wykonań oraz charakter i zakres takiego korzystania ale nadto kryterium globalnego obciążenia operatora sieci kablowej, które nie występuje ani w tym, ani w żadnym innym przepisie. Trafne są też dalsze zarzuty naruszenia przepisów postępowania, mianowicie art. 378 § 1, art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1, art. 233 § 1 w związku z art. 391 § 1 w związku z art. 382 i art. 213 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 108 ust. 7 w związku z art. 108 ust. 5 w związku z art. 21¹ ust. 2 pr. aut. w związku z art. 382 k.p.c. Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku nie wynika, dlaczego została zastosowana stawka wynagrodzenia w wysokości 1,6%. Nie wiadomo też, na podstawie jakich dowodów Sąd Apelacyjny, a przed nim Sąd Okręgowy, przyjęły jako miarodajną taką właśnie stawkę. Stało się tak zapewne z tej przyczyny, że stawkę tę zastosowała Komisja Prawa Autorskiego w postanowieniu z dnia 6 maja 2009 r. Tymczasem postępowanie sądowe na podstawie art. 108 ust. 7 w związku z art. 21¹ ust. 2 pr. aut. toczyło się od nowa i Sądy orzekające w sprawie powinny dokonać samodzielnych ustaleń faktycznych.

Należy w związku z tym podkreślić, że, po pierwsze, zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c., zgodnie z ustalonym orzecnictwem Sądu Najwyższego, może stanowić usprawiedliwioną podstawę skargi kasacyjnej zupełnie wyjątkowo, mianowicie tylko wtedy, gdy uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie zawiera wszystkich koniecznych elementów bądź zawiera tak oczywiste braki, które uniemożliwiają kontrolę kasacyjną (por. np. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1997 r., I CKN 312/97, z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999, nr 4, poz. 83, z dnia 19 lutego 2002 r., IV CKN 718/00, z dnia 18 marca 2003 r., IV CKN 1862/00, z dnia 20 lutego 2003 r., I CKN 65/01, z dnia 22 maja 2003 r., II CKN 121/01, z dnia 9 marca 2006 r., I CSK 147/05, z dnia 19 listopada 2009 r., IV CSK 219/09, z dnia 29 września 2010 r., V CSK 55/10).

Po drugie zaś, Sąd Najwyższy przyjmuje też w swoim orzecznictwie, że o prawidłowym zastosowaniu prawa materialnego można mówić dopiero wówczas, gdy ustalenia stanowiące podstawę wydania zaskarżonego wyroku pozwalają na ocenę tego zastosowania. Tym samym brak stosownych ustaleń uzasadnia zarzut skargi kasacyjnej naruszenia prawa materialnego przez niewłaściwe jego zastosowanie (zob. wyrok z dnia 26 marca 1997 r., II CKN 60/97, OSNC 1997, nr 9, poz. 128, postanowienie z dnia 11 marca 2003 r., V CKN 1825/00, niepubl., wyrok z dnia 20 kwietnia 2004 r., V CK 92/04, niepubl., wyrok z dnia 5 października 2005 r., I UK 40/05, OSNP 2006, nr 17-18, poz. 280, wyrok z dnia 17 marca 2006 r., I CSK 81/05, OSP 2007, nr 3, poz. 30, postanowienie z dnia 27 kwietnia 2006 r., I CSK 55/10, wyrok z dnia 5 marca 2007 r., I PK 228/06, OSNP 2008, nr 7-8, poz. 100, wyrok z dnia 4 października 2007 r., I UK 111/07, niepubl., wyrok z dnia 9 listopada 2007 r., V CSK 245/07, OSNC-ZD 2008 D, poz. 95, wyrok z dnia 28 maja 2008 r., II CSK 658/07, niepubl., wyrok z dnia 24 lipca 2008 r., IV CSK 87/08, Monitor Prawniczy 2008, nr 16, s. 844, wyrok z dnia 20 sierpnia 2008 r., I PK 39/08, OSNP 2010, nr 1-2, poz. 9, wyrok składu siedmiu sędziów z dnia 15 stycznia 2009 r., I CSK 333/07, OSNC-ZD 2009 D, poz. 97, wyrok z dnia 19 marca 2009 r., IV CSK 492/08, niepubl., wyrok z dnia 3 kwietnia 2009 r., II CSK 459/08, niepubl., wyrok z dnia 15 maja 2009 r., II CSK 708/08, niepubl., wyrok z dnia 19 listopada 2009 r., IV CSK 219/09, wyrok z dnia 17 lutego 2010 r., IV CSK 345/09, niepubl., wyrok z dnia 17 marca 2010 r., II CSK 507/09, niepubl., wyrok z dnia 29 września 2010 r., V CSK 55/10).

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.